ग्रामीण पाणी पुरवठा कार्यक्रम
विंधण विहिरीद्वारे पिण्यासाठी
पाणी पुरवठा करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन निर्णय क्र.भूजल-१०९८/प्र.क्र.५११/पापु-१५
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२
दिनांक :- १६ डिसेंबर, १९९८

प्रस्तावना :-

(१) शासन परिपत्रक, ग्राम विकास विभाग, क्र.ग्रापापु १०८४/सीआर-५९६५/३९, दि.७ मे, १९८४
(२) शासन परिपत्रक, ग्राम विकास विभाग, क्र.भूजल १०८५/१३०५ (६०३)/४३, दि.९ जुलै, १९८५
(३) शासन निर्णय, ग्राम विकास विभाग क्र.एनआरई-१०८५/सीआर-४४३/५२, दि.२२ ऑगस्ट, १९८५
(४) शासन पत्र, ग्राम विकास विभाग, क्रमांक भूजल १०८६/सीआर-९८२/४३, दि.३ फेब्रुवारी, १९८६
(५) शासन निर्णय, ग्राम विकास विभाग, क्र.भूजल-१०८६/सीआर-१३८७/४३, दि.२० नोव्हेंबर, १९८६
(६) शासन निर्णय, ग्राम विकास विभाग क्र.भूजल-१०८६/सीआर-१३८७/४३, दि.२४ डिसेंबर, १९८६
(७) शासन निर्णय, ग्राम विकास विभाग क्र.भूजल-१०८६/सीआर-१३८७/४३, दि.३१ डिसेंबर, १९८६
(८) शासन पत्र, ग्राम विकास विभाग क्र.भूजल-१०८६/सीआर-१४५४/४३, दि.३० जानेवारी, १९८७
(९) शासन निर्णय, ग्राम विकास विभाग क्र.भूजल-१०८९/सीआर-२६८५/४३, दि.२ जानेवारी, १९९०
(१०) शासन निर्णय, ग्राम विकास विभाग क्र.भूजल-१०९०/सीआर-२६८५/४३, दि.१८ मे, १९९०
(११) शासन निर्णय, ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग क्र.भूजल-१०९५/प्र.क्र.२०३/४३, दि.१ डिसेंबर, १९९५
(१२) भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा, पुणे यांचे पत्र क्र.एस-१/भू.स.वि.यं./ग्रापापु/२८/१९९६, दि.२६ नोव्हेंब, १९९६ चे पत्र.

<u>**निर्णय**</u> :-

प्रस्तावनेत नमूद केलेले सर्व आदेश अधिक्रमित करुन, विंधण विहिरी कार्यक्रम राबविण्यासाठी लोकसंख्या, अंतर, विंधण विहीर घेण्याच्या जागा व तदनुषंगिक अन्य सूचना या निर्णयाच्या दिनांकापासून एकत्रितपणे खाली निर्देशिल्याप्रमाणे रहातील असे आदेश शासन देत आहे.

२८

(१) गावठाणात २०० लोकवस्तीमागे एक या प्रमाणात विंधण विहिरी घेण्यात याव्यात. एखाद्या गावठाणात विंधण विहीर घेणे तांत्रिकदृष्टया शक्य नसल्यास गावठाणापासून १ किलोमीटरच्या परिसरात विंधण, विहीर घेणे तांत्रिक दृष्टया शक्य आहे किंवा नाही याची तपासणी करावी. तांत्रिकदृष्टया गावठाणाच्या १ किलोमीटरच्या परिसरात विंधण विहीर घेणे शक्य असल्यास, विंधण विहीर घेण्यात यावी. सदर विंधण विहीर उच्च क्षमतेची असल्यास त्यावर विद्युतपंप बसवुन, पाईपलाईनद्वारे गावात पाणी आणून, सार्वजनिक नळाद्वारे पाणी पुरवठा करण्यात यावा. विद्युत पंप बसविणे, पाईप लाईन टाकणे व सार्वजनिक नळाद्वारे पाणी पुरवठा करण्यासाठी व्यवस्था करण्याबाबतची कार्यवाही जिल्हा परिषदेने करावी.

(२) विंधण विहिरी घेण्यासाठी सर्वसाधारणपणे गावाच्या लोकसंख्येचा विचार करण्यात येतो. तथापि गावालगतच्या माध्यमिक शाळा, महाविद्यालये अशा सारख्या ठिकाणी विद्यार्थी व कर्मचारीवृंदास पिण्याच्या पाण्याची सोय उपलब्ध नसेल तर तेथेही एक विंधण विहीर घेण्यात यावी. त्याचप्रमाणे, ज्या सेवाभावी संस्थातर्फे कुष्ठरोगी, अपंग किंवा अन्य सेवा योग्य व्यक्तींना मदत करणे, अथवा त्यांचे जीवन विकसित होण्यासाठी परिश्रम करणे अशा प्रकारची कामे केली जातात. अशा सेवाभावी संस्थांच्या परिसरात पिण्यायोग्य पुरेसे पाणी उपलब्ध नसल्यास, विंधण विहीर घेण्याबाबत शासनाने विहित केलेले निकष शिथिल करुन, खास बाब म्हणून, विंधण विहीर खोदण्यास शासनाची अनुमती आहे.

(३) गावठाणाखालील वाडया/वस्त्या/पाडे/तांडे/टोल्यावर खाली निर्देशिलेल्या अटींची पूर्तता होत असल्यास विंधण विहीरी घेण्यात याव्यात.

(अ) संबंधित वाडी/वस्ती/पाडा/तांडा टोल्याची लोकसंख्या किमान ५० असली पाहिजे.
(आ) संबंधित वाडी/वस्ती/पाडा/तांडा टोल्यापासून ०.५ कि.मी.परिसरात पिण्याच्या पाण्याचा उद्‌भव अस्तित्वात असता कामा नये.
(इ) संबंधित वाडी/वस्ती/पांडा/टोला कायमस्वरुपी असावा व त्याचा निर्देश १९९१ च्या जनगणनेत केलेला असावा. जणगणना पुस्तिकेत तसा उल्लेख नसल्यास, सदर वाडी/वस्ती/पांडा/टोला कायमस्वरुपी आहे अथवा तो जनगणनेनंतर कायमस्वरुपी म्हणून अस्तित्वात आला आहे असे प्रमाणपत्र जिल्हाधिका-यांनी देणे आवश्यक आहे.
(ई) मोठया खातेदारांच्या खाजगी वस्त्यांसाठी विंधण विहीर घेण्यात येऊ नये.

(४) सर्वसाधारणपणे पिण्याच्या पाण्याकरिता विंधण विहीरी या ६० मिटर पर्यंत खोल असाव्यात. ६० मिटरपेक्षा जास्त खोलीची विंधण विहीर घ्यावयाची झाल्यास याबाबत जिल्हा वरिष्ठ भूवैज्ञानिक यांनी स्वतः तांत्रिक निकष तपासून व प्रत्यक्ष क्षेत्रिय अभ्यासावरुन निश्चित करुन अधिक खोलीची विंधण विहीर आवश्यक असल्याचे सुचवून प्रस्ताव उपसंचालक भूजल सर्वेक्षण विकास यंत्रणेकडे पाठवावा व उपसंचालकांची मान्यता घेऊनच अशा विंधण विहीरी घेण्यात याव्यात.

(५) ग्रामीण पाणी पुरवठा कार्यक्रमांतर्गत पिण्याच्या पाणी पुरवण्यासाठी घेण्यात आलेल्या विंधण विहिरींपैकी ज्या विंधण विहिरी दगडमाती ढासळून, झाडांची मुळे अथवा पाने कुजून, पाईपलाईन जास्त पडल्यामुळे अथवा अन्य कोणत्याही कारणामुळे नादुरुस्त होतील व परिणामी त्यांचे पाणी पिण्यासाठी वापरण्यास उपलब्ध होणार नाही, अशा विंधण विहीरींच्या बदली नवीन विंधण विहीर घेण्यास शासनाची हरकत नाही. मात्र, उक्त कारणांमुळे बंद झालेल्या विंधण विहीरींची जिल्हा वरिष्ठ भूवैज्ञानिकांकडून तपासणी करुन घ्यावी व सदर विंधण विहीरीचे पुनरुज्जीवन करणे शक्य नाही असे त्यांनी प्रमाणित केल्यावर नादुरुस्त विंधण विहीरीऐवजी नवीन विंधण विहीर घेण्यात यावी.

२. विंधण विहीर घेतल्यावर, ती घेतल्याचा दिनांक, खोली, ताशी क्षमता, हातपंप बसविण्याचा दिनांक, विंधण विहीरीचा गावातील क्रमांक, विंधण विहीर खाजगी कंत्राटदाराने घेतली असल्यास त्याचे नाव व पत्ता इत्यादि तपशील विंधण विहीरीजवळ निर्देशिण्यात यावा.

३. विंधण विहीरींवर बसविलेल्या हातपंपाकरीता बांधावयाच्या प्लॅटफॉर्मची कामे राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार कार्यक्रमाखाली घेण्यात यावीत. ही कामे सुचविणे, मंजूर करणे, त्यासाठी निधी आणि त्यांची अंमलबजावणी याकरीता ग्रामपंचायत क्षेत्रातील इतर प्रकारच्या कामासाठी जी कार्यपध्दती विहीत केली आहे तीच कार्यपध्दती लागू राहील. विंधणविहीरीवर बसविलेल्या हातपंपाकरीता बांधण्यात यावयाच्या प्लॅटफॉर्मसंबंधी मार्गदर्शक सुचना सोबतच्या प्रपत्रात दिल्या आहेत.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(रु. न. देशमुख)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. विभागीय आयुक्त, (सर्व)
२. जिल्हाधिकारी (सर्व)
३. सर्व जिल्हा परिषदांचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी
४. संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा, पुणे
५. सर्व विभागीय उपसंचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा
६. सर्व जिल्हा वरिष्ठ भूवैज्ञानिक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा
७. उपअभियंता, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा, जिल्हा परिषद, सर्व
८. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, एक्सप्रेस टॉवर्स, मुंबई
९. मुख्य अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, (सर्व)
१०. कार्यकारी अभियंता, पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद, (सर्व)
११. उप अभियंता, पाणी पुरवठा व स्वच्छता उप विभाग, जिल्हा परिषद, (सर्व)
१२. महालेखापाल, महाराष्ट्र-१, मुंबई (लेखा परिक्षा / लेखा व अनुज्ञेयता)
१३. महालेखापाल, महाराष्ट्र-२, नागपूर (लेखा परिक्षा / लेखा व अनुज्ञेयता)
१४. वित्त विभाग, (व्यय-३, अर्थसंकल्प-२०)
१५. ग्राम विकास व जल संधारण विभाग, (जल-२ व जल-४ कार्यासन क्र. २५ व २७)
१६. अपर मुख्य सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग यांचे स्वीय सहाय्यक
१७. पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागातील सर्व पर्यवेक्षकीय अधिकारी व कार्यासन अधिकारी
१८. निवड नस्ती (पापु-१५)

२८९

प्रपत्र

विंधण विहिरीवर बसविलेल्या हात पंपाकरिता बांधण्यात यावयाच्या प्लॅटफॉर्मसंबंधी मार्गदर्शक सूचना

१. सोबत जोडलेल्या नकाशाप्रमाणे प्लॅटफॉर्मचे बांधकाम करावयाचे आहे. त्यात दर्शविलेले निरनिराळया बांधकामासंबंधीचे आकारमान, तांत्रिक सूचना पूर्णपणे पाळण्यात याव्यात. प्लॅटफॉर्मचे बांधकाम सुरु करण्यापूर्वी उप-अभियंता (यांत्रिकी), भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा, जिल्हा परिषद यांचेकडून प्लॅटफॉर्म बांधण्याबाबत मार्गदर्शन घेण्यात यावे. अशा प्रकारचे मार्गदर्शन तालुका पातळीवर मॅकॅनिककडून देखील मिळू शकेल, जेणेकरुन प्लॅटफॉर्म बांधकाम दिलेल्या संकल्प चित्राप्रमाणे होऊ शकेल.

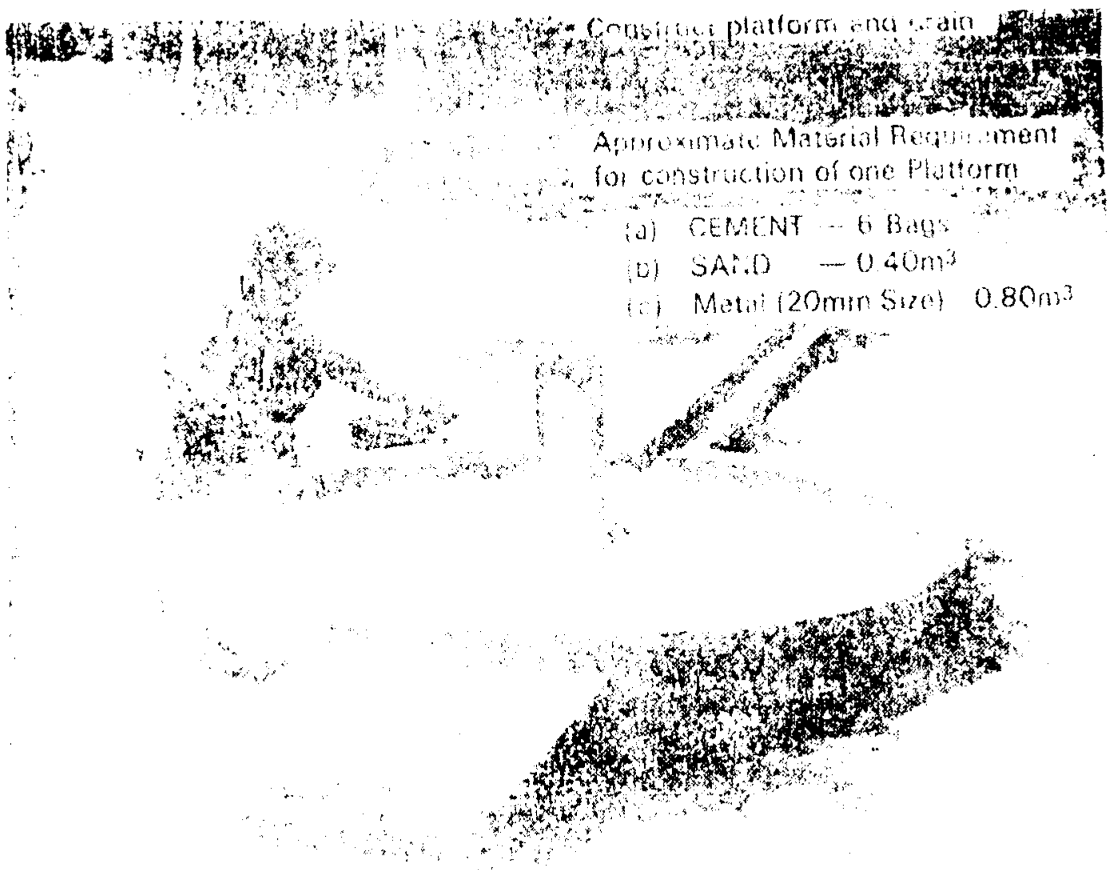

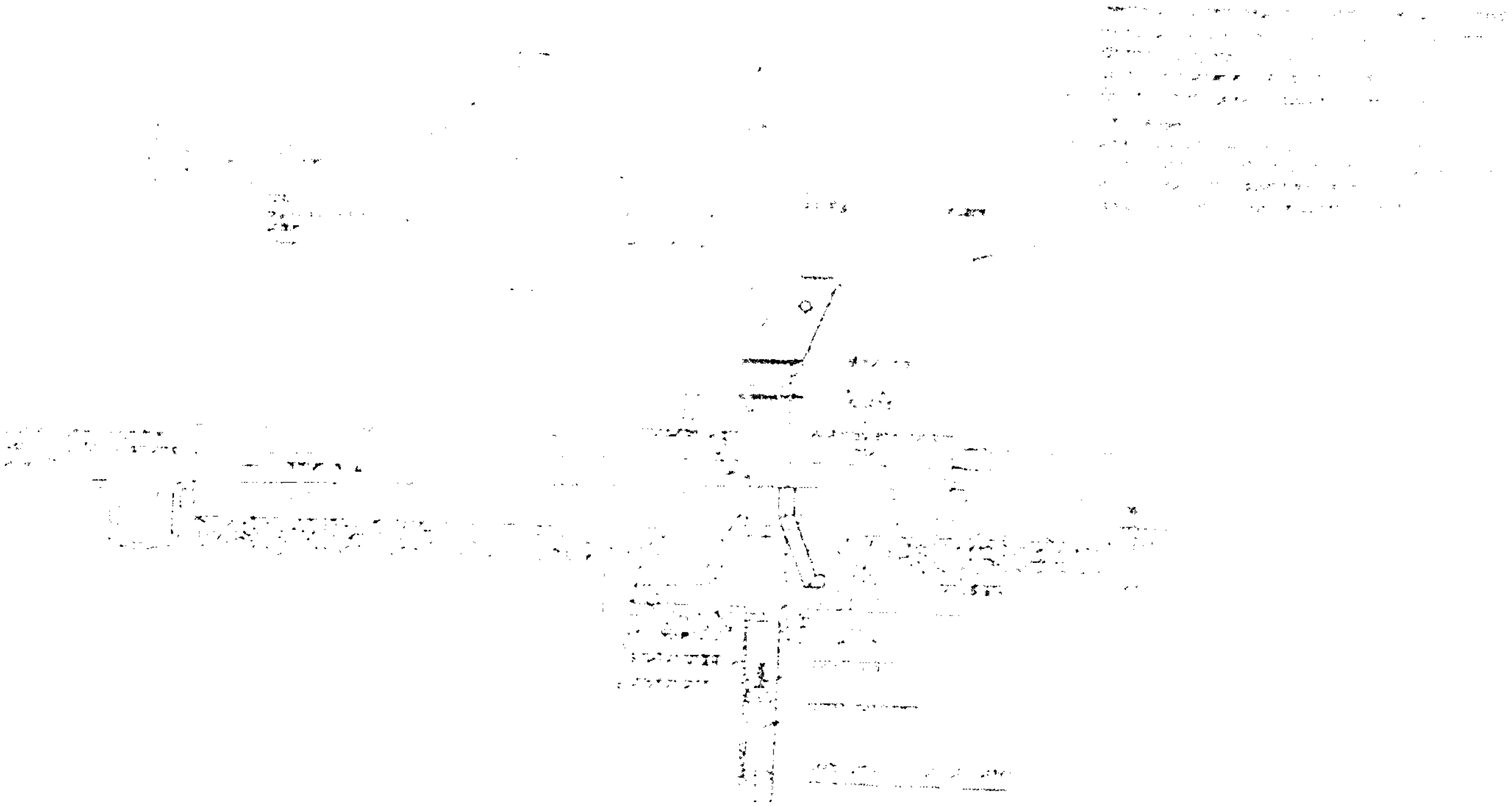

हातपंपाचे फाउंडेशन